

NTK

50°6'14.083"N, 14°23'26.365"E
Národní technická knihovna
National Technical Library

Cestovní zpráva

LIBER 41st Annual Conference, Tartu, Estonsko 27. 06. 2012 – 30. 06. 2012

Účastníci:

Martin Svoboda (ředitel Národní technické knihovny, martin.svoboda@techlib.cz),
Kristýna Busch (pracovnice referátu PSH, kristyna.busch@techlib.cz)

červenec 2012

1. Účel cesty

LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche - Association of European Research Libraries) představuje významnou evropskou síť výzkumných knihoven, do které je zapojeno více než 430 institucí (včetně Národní technické knihovny) z více než 40 zemí světa. LIBER si klade za cíl reprezentovat evropské výzkumné knihovny, podporovat rozvoj informačních služeb, přístup k vědeckým informacím a ochranu kulturního dědictví. Tématem letošní konference LIBER bylo 'Mobilising the Knowledge Economy for Europe'.

Martin Svoboda účast na jednáních sdružení LIBER, účast na konferenci.

Kristýna Busch prezentace posteru s názvem *Identifying candidates for the new subject headings based on the web behaviour of end-users*, účast na konferenci.

2. Časový průběh cesty

Konference LIBER probíhala ve dnech 27. 6. 2012 – 30. 6. 2012. Konference byla zahájena 27. 6. 2012 a probíhala od 8:00 do 17:30, 28. 6. 2012 od 09:00 do 17:00 a 29. 6. 2012 od 09:00 do 16:30.

Martin Svoboda

Odlet 25. 6. 2012 v 11:20 z Prahy Ruzyně, přílet do Tallinnu ve 14:25.

Odlet zpět 2. 7. 2012 v 15:10 z Tallinnu, přílet do Prahy Ruzyně v 16:20.

Kristýna Busch

Odlet 25. 6. 2012 v 11:20 z Prahy Ruzyně, přílet do Tallinnu ve 14:25.

Odlet zpět 2. 7. 2012 ve 15:10, přílet do Prahy Ruzyně v 16:20.

3. Průběh navštívené akce/jednání

Konference probíhala v konferenčním centru Dorpat (Tartu, Estonsko). Konference se podle slov Kristiiny Hormie-Poutanenové zúčastnilo tři sta čtyřicet odborníků z více než třiceti zemí světa. Takový počet účastníků představuje druhou největší konferenci v historii sdružení LIBER. Konferenci zahájil a úvodní slovo pronesl Dr. Paul Ayris, prezident sdružení LIBER.

První zvaným přednášejícím byl Jaak Aaviksoo, ministr pro oblast vzdělávání a výzkum v Estonsku, který ve své přednášce nejen vzpomněl na svá studia na Univerzitě v Tartu, ale připomněl také historii univerzitní knihovny. Hovořil o evropském výzkumu a vědě a o roli knihoven v této oblasti. Na závěr svého vystoupení vyjádřil naději, že na konferenci LIBER může být utvořen strategický plán a vize, jakým směrem se mají výzkumné knihovny ubírat, aby podpořily vědu a výzkum v evropském měřítku.

Kristiina Hormia-Poutanen, členka programové komise a viceprezidentka sdružení LIBER, seznámila účastníky s tématem celé konference *Mobilising the knowledge economy for Europe* a představila členy programové komise.

Martin Hallik, vicerektor pro akademické záležitosti na Univerzitě Tartu, hovořil o roli univerzity při pořádání konference LIBER a o knihovnickém povolání. Na závěr svého krátkého příspěvku vyzval knihovníky: „*Stay librarian, stick together, be proud!*“

Information Seeking and Reading Behaviour of the Virtual Researcher

Pozvaný přednášející David Nicholas, ředitel výzkumné skupiny CIBER, sleduje virtuální chování vědců už deset let. Za tu dobu tedy jeho skupina nasbírala velké množství dat vypovídající o chování vědců při vyhledávání informací. Výsledky ukazují, že uživatelé jsou velmi aktivní, nicméně většina uživatelů zobrazuje jednu, maximálně dvě stránky. Až 40% uživatelů se na stránky nevrací. Důvodů, proč tomu tak je, je několik. Ve výsledcích

vyhledávání se objevuje velké množství nesmyslů, uživatelé nemají dost času a jsou informačně přehlceni. Podle Davida Nicholase existuje jen jediná skupina lidí, která navštíví druhý a třetí odkaz a tou jsou knihovníci. Uživatelé dnes dělají více věcí najednou, nehledají do hloubky. Chování dnešních uživatelů lze charakterizovat jako: *get it – get out (dostat co potřebuji a jít)*. Kromě knihovníků, nikdo nevyužívá možnosti 'advanced search'. Stránky se dnes zobrazují, stránky se nečtou (*viewing insted of reading*). Z analýz logů vyhledávání také vyplývá, že na článku uživatel stráví tři až čtyři minuty, z toho důvodu jsou častěji zobrazovány kratší články. Pro informace se nejčastěji chodí na Wikipedii, k přátelům na Facebook nebo Twitter. Přednášející definoval Google generaci jako uživatele, kteří chtějí rychlé informace, skupinu, která informace nehodnotí. Když se zeptáte mladého člověka na knihovnu, ukáže na mobil. Nové technologie mají obrovský vliv na chování při vyhledávání informací. Vyhledávání je více osobní, velký vliv mají sociální sítě. Nejzajímavějším výrokem přednášky bylo beze sporu: „*Digital makes us stupid, don't bother to remember*“ (*Digitální informace nás činí hloupými, není třeba se obtěžovat a něco si pamatovat*).

Wealth, Fame and Good Looks?: The Current Financial Crisis and European Research Libraries

Paul Ayriss se ve své přednášce zabýval tématem krize v evropských výzkumných knihovnách a způsoby, jak krizi předcházet, jak ji zvládnout. Východiskem této krize mohou být:

- společné nákupy,
- inovace prostřednictvím spolupráce,
- fundraising.

Jako příklad dobře fungujícího společenství v oblasti nákupů uvedl JISC. Obecně platí, že čím větší skupina, tím více může ušetřit. Na příklad si může najmout profesionála na vyjednávání s akademickými vydavateli.

Příkladem inovace prostřednictvím spolupráce je projekt Dart-Europe, do kterého se lze zapojit, aktivity můžou běžet, i když na ně nejsou peníze. Mezinárodní spolupráce v tomto konkrétním projektu nepředstavuje pro instituci finanční zátěž. Lze tak využít existující infrastrukturu.

Fundraising představuje nové způsoby získávání peněz na podporu vývoje. Podle Paula Ayrissa není tato metoda v kontinentální Evropě ještě příliš rozšířená.

Existuje také celá řada projektů Evropské Unie, projekty s padesáti procentní finanční účastí nejsou příliš vyžadované. Nejlépe je hledat projekty s pokrytím sedmdesát až sto procent.

Také filantropie je ve Velké Británii a v Severní Americe poměrně rozšířená. V těchto případech je nutné budovat dlouhodobé vztahy a sdílet společné ideje (digitalizace materiálů, které zajímají dárce apod.). Na otázku jak dlouho takový vztah trvá vybudovat, odpověděl přednášející, že ani tak nezáleží na době (na konkrétním počtu let) jako spíš na intenzitě schůzek, kterých by podle něj, aby byla jednání úspěšná, mělo být asi dvacet.

Na závěr prezentace shrnul, že škrtky jsou nevyhnutelné a bude k nim i nadále docházet. Než jsou ale učiněna nějaká zásadní rozhodnutí, je potřeba mít je podložena, sledovat statistiky a především data správně interpretovat. Je tedy nutné hledat nové zdroje financování, a pokud je opravdu třeba škrtat, je nutné se ujistit, že máme svá rozhodnutí podložena smysluplnou interpretací daných faktů.

Integrating a National Library and National Archives

Els vanijckvan Heslinga hovořila o spojení Národní knihovny a Národního archivu v Holandsku. Na úvod zaznělo několik faktů o Národní knihovně a Národním archivu (počet zaměstnanců, uživatelů, fyzických a virtuálních návštěv, e-knih atd.). Poté byly představeny oblasti, které mají obě instituce společné (unikátní digitální kolekce, které se vzájemně doplňují, cílová skupina - výzkumníci, veřejnost, muzea, kulturní organizace, dlouhodobý přístup ke sbírkám a jejich dlouhodobá ochrana) a které rozdílné (digitalizace kolekcí). Zatímco archiv digitalizuje na vyžádání, knihovna provádí masovou digitalizaci svých sbírek. Také pořádání různých výstav a akcí představuje rozdílný přístup. Nejzásadnějším problémem se však jeví legislativní situace a z toho vyplývající vztah s vládou, který představuje odlišné právní problémy a otázky. Obě instituce už spolupracují na příklad v oblasti výzkumu digitálního zpřístupňování a ochrany.

Vize: v roce 2025:

- univerzální kolekce,
- znalost obsahu,
- technická infrastruktura.

Strategický plán 2014-2017:

- všechny kolekce mohou být vyhledány,
- digitalizace na vyžádání,
- vybavení na výstavy, konference a akce pro veřejnost,
- spolupráce s Ministerstvem pro vzdělávání, kulturu a vědu.

Závěr přednášející nebyl příliš optimistický, vzhledem k tomu, že na integraci IT a jiných systémů jsou potřeba peníze, které zatím nemají.

Emerging Leaders in Libraries: In Search of Success Factors for Future Library Leaders

Přednášku o lídrech v knihovnách si připravily Chantal Keijsper a Astrid Verheusen. Přednášející spolu s dalšími knihovníky hovořili o profesních zážitcích z programu, jehož cílem je výměna zkušeností v oblasti managementu v knihovnách. Do programu je zapojeno celkem šestnáct účastníků, kteří si přáli vylepšit své manažerské dovednosti. Za tímto účelem se jednotliví členové během jednoho roku vzájemně vystřídali v rámci týdenních stáží v partnerských knihovnách. Jednotliví členové představili přítomným konkrétní poznatky, které během stáží v jiné knihovně nabyli. Na závěr prezentace obě přednášející uvedly stručný návod na to, jak se stát lídrem. Základní myšlenkou bylo, že perfektní lídr neexistuje, zato existují dobré nástroje, které mohou k dobrému vedení vytrénovat. Důležité je vždy mít jasnou strategii, vizi a uvědomovat si svůj význam za předpokladu, že se nepřestaneme učit.

Thinking the Unthinkable: A Library without a Catalogue

Simone Kortekaas, vedoucí oddělení informací a marketingu v Knihovně Utrechtské univerzity, přednesla provokativní ideu, jejíž podstatou bylo tvrzení, že se knihovna obejde bez katalogu. Univerzitní knihovny podle přednášející ztrácejí svou roli v objevování vědeckých informací, proto by se měly zaměřit spíše na jejich spolehlivé doručování. Tato myšlenka vychází z jejich předpokladu, že jiné nástroje dokáží objevování lépe. Dále je podpořena zjištěním, že studenti a vědci přestávají využívat webové stránky knihovny a

používají Google Scholar a jiné nástroje. Podle Simone Kortekaas jsou elektronické články patřící jejich knihovně obecně nalezitelné. Pro tištěné knihy jsou k jejich katalogu dobrou alternativou Google Books a WorldCat. Nákup komerčního produktu je podle Simone Kortekaas nevhodné řešení, protože činí knihovnu závislou na dodavateli a často se objevují problémy s údržbou systému apod. Na poli vyhledávání jsou větší konkurenti v poskytování obsahu (jako příklad uvedla přednášející Google, Microsoft, OCLC, Elsevier atd.). Ze závěrů skupiny z Utrechtské univerzity vyplývá, že bude lépe, pokud knihovna nebude investovat prostředky na nákup nového nástroje pro prohledávání knihovních sbírek, místo toho by se měla zaměřit na to, aby jejich materiály bylo možné nalézt prostřednictvím existujících vyhledávačů/nástrojů.

Next Generation Library Systems: New Opportunities and Threats

Raymond Bérard se věnoval budoucnosti knihovních systémů. Uvedl důvody, proč by knihovny měly přejít na *cloud computing* – lze šetřit technologie, i peníze, dosáhnout výkonnějších dat a sdílení inovace. Na trhu jsou dostupné tyto možnosti:

- Ex-Libris: Alma,
- OCLC: WorldShare,
- alternativní možnosti:
  - komerční (Serial solutions: Intota),
  - open source (Kuali OLE, Koha with BywaterSolutions, Evergreen with PTFS).

Dále se zabýval otázkou, jestli knihovny mohou věřit poskytovatelům systémů. Nastolil několik důležitých bodů, které by měly být zváženy. Na příklad otázka soukromí, bezpečí dat, ceny, úspory času zaměstnanců apod. Poté uvedl přibližné průměrné roční náklady akademické francouzské knihovny na provoz a údržbu knihovního systému (91 250 – 152 500 €).

Libraries to Go: Mobile Tech in Libraries

Ellyssa Kroski hovořila o tématu mobilních technologií v knihovnách. V úvodu přednášky uvedla důvody, proč na mobilních technologiích záleží. Knihovny mají k dispozici celou řadu nástrojů a služeb, které mohou využívat.

1. Knihovní stránky a aplikace – např. aplikace pro doporučování knih.
2. Mobilní OPACy.
3. QR kódy - QR kódy na regále vedoucí k elektronickým zdrojům, v rámci výstavy nových titulů knih OR kódy jako odkazy na recenze a doporučení knih.
4. Sociální sítě založené na poloze uživatele – např. využití sociální sítě Foursquare.
5. Augmented Reality – příkladem je aplikace tzv. shelf reading, která identifikuje na regálu knihy, které nejsou správně zařazené, a poté pomocí šipek ukazuje uživateli, kam knihu správně zařadit (video je umístěno na adrese http://www.youtube.com/watch?v=NgZVI630Ssl&feature=player_embedded). Dalším příkladem je virtuální prohlídka

Bavorska za Ludvíka II. (video je umístěno na adrese http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=c2WjAG6fhko#!).

6. Knihovnická SMS upozornění – např. kdy má uživatel vrátit výpůjčky.
7. Referenční SMS – jedná se o dotazování přes mobilní zařízení, jednoduché, neformální.
8. Mobilní knihovnické kolekce – např. Bavorská státní knihovna
9. Přístroje na půjčování knih – iPody (pro půjčování audioknih), iPady, Kindle.
10. Instrukce do kapsy – např. tvorba výukových podcastů, tvorba videí, které učí uživatele knihovny informační gramotnost.
11. Zvukové mobilní prohlídky, na které v prostoru knihovny odkazují QR kódy.

Aby se knihovna mohla stát mobilní je nejprve potřeba vybudovat mobilní strategii, která bude založená na znalosti:

- kdo v knihovně užívá mobilní aplikace,
- jaké přístroje uživatelé mají, jaké využívají,
- provést experiment,
- zjistit jaké informace uživatelé chtějí.

Během přednášky zaznělo mnoho zajímavých nápadů, které by se daly aplikovat také v NTK. Na příklad využití QR kódů pro odkazování na recenze, anotace v rámci vystavování knižních novinek.

Licensing Revisited: Open Access Clauses in Practice

Páteční den konference byl věnován hnutí Open Access (otevřený přístup, OA). Jednotlivé přednášky byly zaměřeny na podporu OA nebo na ekonomické aspekty tohoto modelu publikování. Birgit Schmidt v úvodu své přednášky hovořila o současném stavu OA. Situace kolem copyrightu je pro autory stále nepřehledná a představuje tak jednu z bariér pro ukládání dokumentů do repozitářů, brání tak tzv. auto-archivaci. Na druhé straně instituce podporují autory a zajišťují pro ně informace od vydavatelů a snaží se jim situaci kolem copyrightu vyjasňovat.

Supporting Digitization Projects with Rights Information Infrastructures: The ARROW Service

Nuno Freire hovořil o službě ARROW, jejíž cílem je podpořit projekty masové digitalizace a ujasnit knihovným procesy, které jsou pro masovou digitalizaci klíčové. Když knihovny chtějí digitalizovat nějakou knihu, musí nejprve zjistit, kdo všechno na knize pracoval, dále musí zjistit další vyjádření knihy, vydavatele a přispěvatele. V konečné fázi musí knihovna zajistit práva a získat povolení od vydavatele či přispěvatele, pokud je to třeba. Takový proces je velmi zdoluhavý a vyžaduje informace, které jsou většinou k nalezení v mnoha různých institucích a databázích. Projekt ARROW se snaží minimalizovat manuální práci a automatizovat procesy. Ke zjišťování informací o díle a autorech dochází v několika databázích – v národních bibliografiích, přes VIAF, v systému books in print atd. U národních bibliografií je problém, že jednotlivá vyjádření jsou zaznamenávána nezávisle na sobě, jednotlivé záznamy nejsou propojeny. Navíc záznamy byly vytvořeny v průběhu mnoha let s různými katalogizačními pravidly. Obsahují nestrukturovaná textová data, vyskytují se v nich typické datové problémy jako překlepy, synonymní výrazy, zkratky

apod. Párování knih je z toho důvodu složité. Příklad užití ARROW: vložení - záznam ve formátu MARC, výstup – seznam všech záznamů, které by potenciálně mohly být vyjádřením daného díla. Byla vytvořena studie srovnání užití služby ARROW a ručního zpracování. Rozdíl byl v čase, který byl práci věnován. V případě použití služby ARROW byl jednoznačně ušetřen čas. Služba byla implementována ve Francii, Německu, Španělsku.

Measuring the Impacts of Open Access to Publicly Funded Research and Data

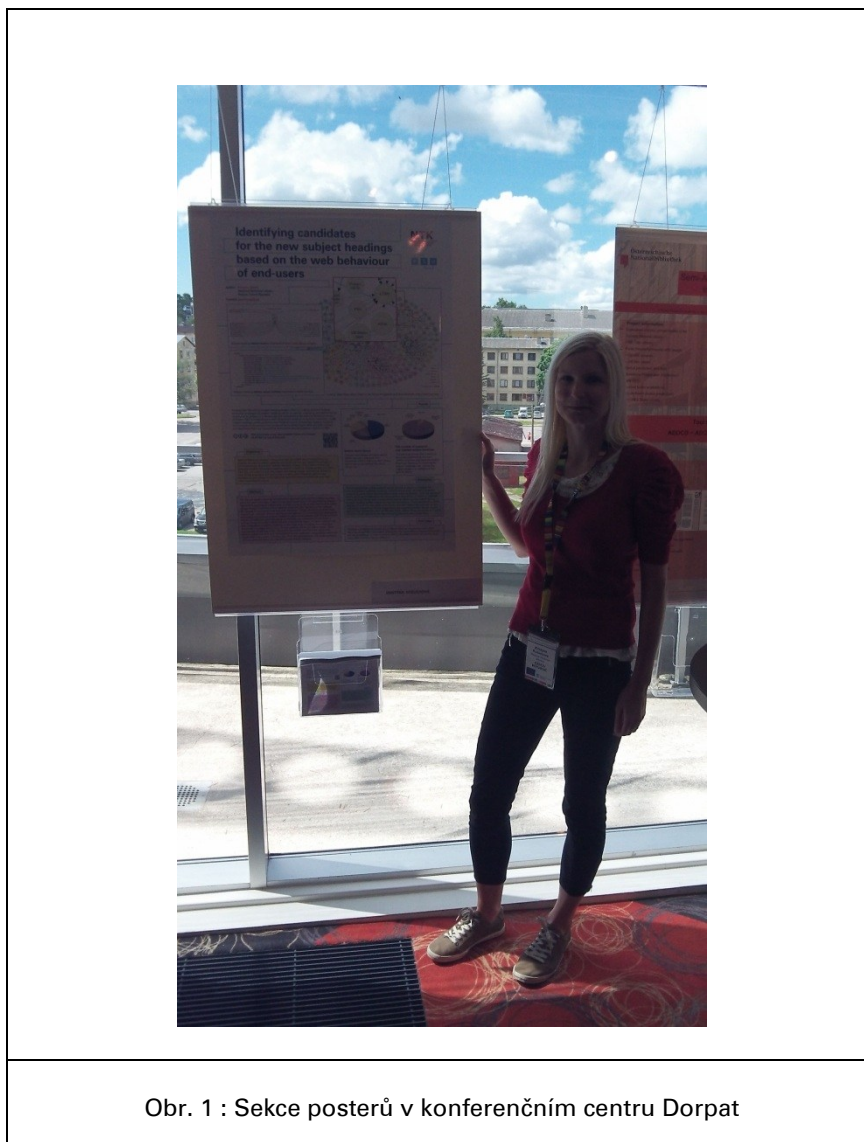
John Houghton byl pozvaným přednášejícím a hovořil o měření významu publikačního modelu OA. John Houghton zkoumá, zda OA zvyšuje ekonomický a sociální vliv vědeckých výsledků.

Transformation of the academic library

Kurt De Belder se věnoval současnému a budoucímu postavení akademických knihoven. Na úvod vyjmenoval některá fakta, která proměnu prostředí knihoven podněcují. Na příklad vyhledávání Google, Google Books, e-knihy, e-čtečky, informace v digitální podobě, mobilní technologie, proměny ve vědecké komunikaci a další. Podle Kurta De Beldera se knihovny hodně proměnily, ale stále ne dostatečně. V přednášce dále rozebíral jednotlivé služby knihovny s predikací jejich vývoje. Na příklad na poli katalogizace dojde v horizontu pěti let k zaměření se na speciální kolekce, tok dat bude na národní a mezinárodní úrovni zvládnut (na lokální úrovni bude docházet maximálně k obohacování dat). Z hlediska archivace a trvalého přístupu k elektronickým sbírkám stále nedošlo k univerzální dohodě mezi knihovnami a vydavateli. K takové dohodě by mělo dojít přibližně v pěti letech, v horizontu deseti let by mohly vzniknout národní strategie pro uchovávání elektronických materiálů. Podle Kurta De Beldera knihovny stále nabízejí referenční služby za pultem i virtuálně, ačkoliv budou již do tří let provozovány jen virtuálně (chat, telefon, e-mail, apod.). Knihovny by podle přednášejícího měly v této době změnit přestat dělat rutinní práce, které mohou být snadno zajištěny externě. Měly by se také zaměřit na podporu vzdělávání a výzkumu v rámci svých institucí a spolupracovat na národní a mezinárodní úrovni. Knihovny by měly investovat do oblastí, ve kterých na ně bude nahlíženo jako na prostor pro výzkum a sociální interakci. Na příklad vytváření studoven pro studium speciálních kolekcí a poskytování speciálních služeb, podpora dlouhotrvajících návštěv vědců, podpora a organizace konferencí, seminářů, výstav.

V programu konference byla také vyhrazena část diskuzi o strategickém plánu LIBER na léta 2013-2015. Návrh strategického plánu byl účastníkům konference k dispozici mimo jiné také na adrese http://www.utlib.ee/liber2012/strategy_draft.pdf.

V sekci posterů prezentovala Kristýna Busch poster s názvem *Identifying candidates for the new subject headings based on the web behaviour of end-users* (viz obr. č. 1). Poster stručně představuje Polytematický strukturovaný heslář (PSH) a dále detailně rozebírá proces analýzy logu vyhledávání v katalogu NTK – především cíle analýzy (identifikace kandidátů na nová hesla PSH), metodu (sběr, příprava a analýza dat) a výsledky (např. počet přijatých a zamítnutých hesel PSH). Poster je umístěn v institucionálním repozitáři na adrese <http://repozitar.techlib.cz/record/443>. Poster vzbudil u několika účastníků konference zájem. Tyto účastníky nejčastěji zajímalo, zda by šlo kvantitativně či kvalitativně změřit vliv zařazení nových hesel (vzešlých z analýzy logu) na relevanci vyhledaných dokumentů v katalogu NTK. Často se také opakovala otázka, zda byl tento výzkum někde publikován.

Obr. 1 : Sekce posterů v konferenčním centru Dorpat

4. Závěry/shrnutí

Národní technická knihovna by mohla:

- na základě zpětné vazby z diskuzí v sekci posterů publikovat článek v angličtině o analýze logu vyhledávání v katalogu NTK,
- vybudovat ucelenou mobilní strategii, která by mohla být podložena průzkumem mezi zákazníky NTK,
- implementovat některé z nápadů na využití mobilních technologií v knihovně, konkrétně na příklad využití QR kódů k prezentaci knižních novinek,
- zaměřit se na vyhledávání a budování dlouhodobých vztahů se sponzory (na příklad v oblasti digitalizace),
- sledovat spojení Národní knihovny a Národního archivu v Holandsku a inspirovat se tak pro proces integrace NTK a VŠCHT.

Přínos cesty pro Národní technickou knihovnu:

- možnost aktivního ovlivnění strategického plánu sdružení LIBER na léta 2013-2015, jehož členem je i NTK,
- přehled o směrech vývoje akademických knihoven, zaměření především na služby založené na mobilních technologiích,
- přehled o postavení akademických knihoven EU v době ekonomické krize,

- přehled o projektech v rámci EU,
- přehled aktivit a vlivu hnutí Open Access v EU.

Nejčastěji zmiňovaným pojmem na konferenci byla jednoznačně zpráva s názvem *Finch Report* zabývající se přístupem k vědeckým publikacím/výsledkům vědy. Zpráva je uveřejněna na adrese <http://www.researchinfonet.org/wp-content/uploads/2012/06/Finch-Group-report-FINAL-VERSION.pdf>. Zkrácená verze zprávy vystihující její podstatné myšlenky je umístěna na adrese <http://www.researchinfonet.org/wp-content/uploads/2012/06/Finch-Group-report-executive-summary-FINAL-VERSION.pdf>.

5. Dokumentace

Prezentace a abstrakty jednotlivých přednášek včetně krátkých informací o jejich autorech jsou umístěny na stránkách konference LIBER

http://www.utlib.ee/liber2012/index.php?id=prog_main#wed.

Jednotlivá videa z konference jsou umístěna na adrese

[http://uttv.ee/otsi?search_input=liber2012&session=.](http://uttv.ee/otsi?search_input=liber2012&session=)

6. Anotace ZC

Konference LIBER 2012 se konala ve dnech 27. 6. 2012 – 30. 6. 2012 v konferenčním centru Dorpat v Tartu, v Estonsku. Kristýna Busch prezentovala Polytematický strukturovaný heslář v podobě příspěvku – plakátu – s názvem *Identifying candidates for the new subject headings based on the web behaviour of end-users*. Poster stručně představuje Polytematický strukturovaný heslář (PSH) a dále detailně rozebírá proces analýzy logu vyhledávání v katalogu NTK – především cíle analýzy (identifikace kandidátů na nová hesla PSH), metodu (sběr, příprava a analýza dat) a výsledky (např. počet přijatých a zamítnutých hesel PSH). Poster je umístěn v institucionálním repozitáři na adrese <http://repozitar.techlib.cz/record/443>. Jedním z přínosů cesty pro Národní technickou knihovnu byla i možnost aktivního ovlivnění strategického plánu sdružení LIBER na léta 2013-2015, jehož členem je i NTK.